

DE BOOT IN DE AVOND

Eerder verschenen van Tarjei Vesaas

De vogels

Het ijspaleis

Tarjei Vesaas

*De boot
in de avond*

Uit het Noors vertaald door Marin Mars

LEBOWSKI PUBLISHERS
AMSTERDAM 2020

De publicatie van dit werk kwam mede tot stand door een subsidie van NORLA.



Oorspronkelijke titel: *Båten om kvelden*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Gyldendal Norsk Forlag AS, 1968

© Tarjei Vesaas, 1968

© Vertaling uit het Noors: Maris Mars, 2020

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2020

Omslagontwerp: Bas van Vuurde, Rotterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 5814 9

ISBN 978 90 488 5815 6 (e-book)

NUR 302

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever



EERSTE PROLOOG

*Mijn eerste droom.
Mijn mooie droom
over zacht stromend water en mijn droom.*

*Het hart woont bij de rivieren die zacht stromen.
De rivieren knabbelen aan de oevers op hun reis.
De smaller wordende oevers verliezen hun naam.*

*Altijd zijn er oevers
voor een droom
over zacht stromend water en mijn droom.*

*

*Het wachten in de Slangenhoek,
waar kinderen angstig stonden te wachten
of de slang tevoorschijn zou komen.*

*Geen een kwam er,
in al die jaren.
Nooit verschenen vanonder je hiel.
Heel lang geleden.
– Nu is het laat,*

*en het tere skelet van de slang glanst in het nachtelijk
donker,
verborgen tussen de stenen,
kaalgeplukt,
geslepen in langzame wind.
Kwam nooit tevoorschijn vanonder je hiel.*

*Er speelt een wind voor niemand,
geluidloos in rafijn hekwerk.
Speelt langs het donkere oog.
Het oog dat elke bezigheid laat verstillen,
en elke gedachte, en alles wat kruipt,
en de slang in zijn bittere vloek.*

TWEEDE PROLOOG

over dit versplinterde beeld
vanaf de trage boot

*Het hart is in tweeën gespleten en weet niet wat het wil.
Maar de boot moet verder – nacht of dag zijn slechts veranderende gordijnen om doorheen te varen. Op weg met wilde moed. Niet omwille van de mensen. Maar omwille van radeloze raadsels. Het hart is in het diepste geheim in tweeën gespleten.*

Er is beweging, leven in de boot. Er worden rijen van beelden gevormd.

De boot gaat op weg met een moed die niemand begrijpt. Zij die aan land zijn vangen een glimp op van de reis door de slagschaduwen.

Veel onverwachts mengt zich daarmee. Toch geen nieuwe dingen, ze zijn er al eerder geweest.

Maar dat is niet wat er van de nabije oevers komt, van de verlokkende stranden, er komt in alle haast een kleine groet:

Hé! wordt er vanaf de oever geroepen, nauwelijks hoorbaar.

Hé! komt het antwoord even zachtjes van de boot.

Dat is alles.

Het is alsof veranderende tijden niet bestonden.

I

Zoals het in je herinnering staat gegrift

Daar staat hij in dichte sneeuw. In mijn gedachte in dichte sneeuw. Een vader – en zijn winterruige bruine paard, in de sneeuw.

Zijn bruine paard en zijn gezicht. Zijn scherpe woorden. Zijn blauwe ogen en zijn baard. Zijn baard met een beetje rood tegen het witte. Sneeuwstorm. Blinde, eindeloze sneeuw.

Ver weg, diep in het bos. Holle wegen in de opgehoopte sneeuw, geulen gegraven in de opgehoopte sneeuw, houthakkerswegen tussen muren van sneeuw.

Blind, eindeloos bos – omdat de horizon vandaag verdwenen is in het milde, met mist vermengde sneeuwen. Alles is stil hier, op de houthakkersweg gaat het voort zonder geluid in losse sneeuw die hoger en hoger wordt.

Wat is erbuiten?

Niets, lijkt het.

Er is wel iets erbuiten, maar dat is een jongensgeheim. Dat mag niemand weten.

Af en toe gaat er een rilling door je heen en kijk je naar de muur van sneeuw en mist. Je weet natuurlijk wat daar moet zijn, maar je kunt je makkelijk *van alles* in je hoofd halen als je kind bent, of half kind, en te jong om bij een vader met een scherpe tong te zijn, bij loodzwaar hout en een ijzersterk paard.

Waarom altijd denken aan dat erbuiten?

Daar is ook gewoon sneeuw.

En berghellingen die je eindeloos goed kent, elke kuil en elke afgrond.

Het heeft geen zin om dat te zeggen.

Je bent hier om sneeuw te scheppen. De houthakkersweg vrij te maken.

Dat zeggen heeft ook geen zin.

Dat hierbuiten is niet zo zeker. In de eerste uren dat je staat te scheppen, voor je te moe bent om te denken en dingen te verzinnen, begint het buiten de ring van mist en de sneeuwmuur te wemelen van leven. Het staat er vol dieren met hun snuit vanaf de ring hierheen gewend. Geen gewone dieren. Dieren die je nog nooit hebt gezien. Ze zijn zo hoog als twee paarden op elkaar en ze hebben rode snuiten die ze laten zakken en waarmee ze tegen de muur van mist bonken, terwijl ze denken. Ze hebben lange staarten waarmee ze naar de sneeuwvlokken slaan, alsof het zomer is en het vliegen zijn. Ze zijn met zoveel dat ze zij aan zij in een dichte kring kunnen staan – en ze hebben kleine ogen die ze half dichtknijpen terwijl ze verwonderd staan te denken.

Als het weer plotseling zou opklaren – zouden ze daar dan open en bloot staan?

Wat zouden ze dan doen?

Wat willen ze eigenlijk?

Je wil ze daar hebben, dat is het.

Dus zijn ze daar ook. De hele dag.

Ze staan daar zeker te denken – terwijl je zelf de houthakkersweg vrij schept, steeds maar aan het scheppen bent en ook aan het denken. In de sneeuwbuï in een blind bos.

De schep voel je niet meer in je handen:

Stel dat het nu opklaarde, stel dat ze daar nu stonden.

Wat zouden ze willen?

Ze zijn zo levend dat ze een vage geur hebben die hiernaartoe drijft. Als je vlak bij ze bent, is die geur vast niet vaag meer en iets ervan ruik je hier. Misschien is het geen geur, je weet niet zeker waarmee je het opvangt. Ze staan zij aan zij in één kring van vlees – maar er is een muur van mist en het sneeuwen tussen de kring en jezelf.

Te verleidelijk om aan ze te denken. De sneeuw verzamelt zich op hun snuiten, en hun staarten zwiepen en raken als het ware in gevecht –

Daar klinkt het scherp:

‘Wat is er?’

Hij schrikt.

Wat een vraag.

Wat is er? zegt hij, hij daar die zulke zware ladingen sneeuw schept. Rare vraag als je die bijzondere kring van vreemde dieren voor je ziet. Waar denkt hij zelf aan, hij daar? Hij denkt ook zeker ergens aan. Maar je kunt hem er niet naar vragen.

De vraag betekende waarschijnlijk alleen dat de schep te lang stil had gestaan. Hij heeft een scherp oog voor dat soort dingen, hij daar, en voor andere dingen ook trouwens.

Dit is het harde leven van alledag.

De man en het paard staan voor een zware taak. De boomstammen moeten over de lange weg door het bos naar het water ergens. Al het slechte weer die winter maakt dat werk tot een eindeloos zwoegen.

Hij krijgt geen antwoord op zijn vraag, de strenge man. Maar de schep komt weer in beweging, dus dan is het in orde. Het gaat altijd zoals hij daar het wil. De geul in de sneeuw moet nu een stuk verder worden uitgegraven, naar nieuwe stapels boomstammen die diep in de sneeuw liggen. Er *was* een weg hier, een geul, maar nu is die door het slechte weer en de wind helemaal verdwenen. Het paard moet voorop, hij waadt door de sneeuw en vindt de weg terug met een fijn instinct dat hem eigen is,

daarachter komen de twee met hun schep en hun gestamp, maken wat het paard heeft kunnen doen breder. Zo gaat het stukje bij beetje.

Eindeloos zwoegen.

Niet aan denken.

Denken aan de dichte kring van grote dieren vlakbij in de nevel. Wonderlijke schepsels die in geen enkel boek te zien zijn geweest.

Dat is geen denken, dat is rusten.

Opsnuiven wat hun geur moet zijn. Hier waar verder alles heel zwak naar verse nattigheid ruikt. Natte sneeuw, en smeltende sneeuw op je gezicht.

Rustgevend om aan te denken. Opwindend om aan te denken.

Alles komt hier samen.

Het paard, jij en ik, samen.

Maar wij zijn binnen in een kring van iets wat geen mens ooit heeft gezien. Hij zou dat moeten weten, hij daar. Hij met zijn spaarzame, scherpe woorden.

Daar stopt hij zijn schep.

Wat doet hij nou? Hij leunt op zijn schep en kijkt strak voor zich uit.

Het was hier al stil, maar toch is het alsof het nu pas stil is. Hij staat niet te leunen op zijn schep van vermoeidheid, niet zo vroeg op de dag. Het moet iets anders zijn:

Hij ziet iets voor zich.

Hij ook.

Een vreemde warmte door je lichaam bij die gedachte.

Kijk naar hem.

Hij ook.

Geen geluid nu. Het zachte geluid van de sneeuwscheppen in de opgehoopte sneeuw is verdwenen. Het paard staat in de

sneeuw en schraapt met zijn tanden langs een jong berkje, dat maakt ook geen geluid. Het paard is tot hoog op zijn flanken nat van het waden. Daar ontmoeten het vocht van de sneeuw-jacht en de kletsnatte deken die hij op zijn rug heeft elkaar. Hij is rondom nat. Hij kijkt met milde, bodemloze ogen naar de andere twee. Hij stopt met schrapen en blijft roerloos staan. Je ziet aan hem dat hij denkt.

We zijn met z'n drieën.

We denken, alle drie.

Wat denken we?

Weg van iets. Misschien weg van dit.

Ja. Weg van dit.

Dit slechte weer waar nooit een eind aan komt. De sneeuw die neerwarrelt in een wilde dans, op de paardenrug blijft liggen, op de schouders van zijn vader, op alles waar maar plaats is. Sneeuwvlokken dansen als in razernij en zullen alle geulen vullen, morgen is het werk van vandaag misschien weer teniet-gedaan. Weg van dit.

Je zelfs afsluiten voor de dierencirkel, en weg hier – als vader zo staat.

Kijk naar hem.

Spannende minuten.

Vader droomt een geheime droom. Het is ongelooflijk.

Nee, het is niet ongelooflijk. Je hebt de afgelopen jaren het een en ander gehoord.

Misschien weet je waar hij over droomt. Hij heeft soms dingen gezegd waardoor wij, de mensen om hem heen, er een vermoeden van kregen, terwijl het ons stak – omdat hij zo hopeloos ver van zijn droom verwijderd was, een droom die hij nooit zou kunnen verwezenlijken.

Hij is nu vast daar.

Juist in deze sneeuwstorm dwaalt hij daarheen af, bij dit afmattende sneeuwruimen. Die absurd zware boomstammen die

moeten worden opgetild, opgetild door een slechte rug. Hij ziet er sterk uit, maar hij heeft zich ooit vertild en dat komt nooit meer goed. Hij is niet sterk – dat het zo lijkt, komt doordat hij ooit sterk *was*.

Misschien was hij toen ook niet sterk? Maar ze zeggen van wel.

Fijne, spannende minuten zijn dit nu. Niets beweegt, alleen de dansende sneeuw in de lucht. Het paard buigt zijn hoofd, draait het weg van de sneeuwjacht. Zouden we lang zo blijven staan, zonder te bewegen?

Misschien komen ze dan wel vanuit hun kring hierheen en rennen ze tussen ons door met hun snuiten en hun staarten, en staan al die staarten recht omhoog!

En wat zouden ze doen?

Eten ze wezens zoals wij? In één hap?

Nee nee. Ze eten niemand.

Ze kunnen lachen. Ze steken hun staart in de lucht en lachen.

Ssst –

Een siddering door het geheel:

Hij daar verderop maakt een plotselinge beweging. Zijn droom uit.

Een snelle, scherpe blik deze kant op. Nee, hier mag niemand te lang stilstaan.

Was er misschien ook een glimp van schaamte in zijn oog? Maar het bewegen gaat door. De sneeuwschep wordt beetgepakt, wordt in de sneeuw gestoken.

Wie niets merkt, of niets geeft om wat hij merkt, is het bruine paard. Hij knippert niet eens met zijn ogen.

Ja, het paard:

Denkt hij *dit*?:

Ondersneeuwen en ondersneeuwen.

Zo gaat mijn lied en zo gaat mijn lied,

de dag is lang
en zo gaat mijn lied,
laat mij gewoon ondersneeuwen, en ondersneeuwen.
De dag is lang, en de dag is lang.
Het is goed om te slapen, onder te sneeuwen.

Ja, het paard.

Nu is het de beurt aan het paard.

Hij moet verder waden, weer een nieuw stukje van de weg vinden. De man stapt uit zijn droom om het in gang te zetten.

Hij grijpt de teugels.

Kijkt zijn grote kind niet aan. Lijkt zich ergens voor te generen.

‘Hu, Bruin.’

Het paard kijkt naar voren, heeft bodemloze ogen. De sneeuw dwarrelt op hem, smelt op de natte, warme deken op zijn rug.

De man leidt het paard in de juiste richting. Het geduldige paard protesteert niet in het minst, werpt zich vooruit, stort zich in de opgehoopte sneeuw, baant zich wadend een weg erdoorheen. Ze hebben vandaag geen slee mee, het paard moet zich vrij kunnen bewegen wil hij hierdoorheen komen.

Een stukje lukt het, dan blijft het paard staan en moet op adem komen. De man begrijpt dat. Hij laat het paard omkeren, ze keren om naar het grote kind, dat begonnen is met sneeuw-scheppen. Het paard komt half zwemmend door de sneeuw op de vrijgemaakte weg. Daar mag hij blijven staan en met zijn tanden langs de berkentakken schrapen, en misschien zijn lied zingen ver weg ergens in een onbekende wereld, waar mensen niets te zoeken hebben.

De man grijpt de schep. Schept sneeuw.

Het grote kind schept sneeuw.

Het grote kind staat in zijn kring van wilde dieren sneeuw te scheppen.